

100 vuotta työtä Nokiolla

Valokuvanäyttely Nokian Taidetalossa 3.2.- 31.3.2017

Tämä valokuvanäyttely avaa Nokian 80-vuotisjuhlavuoden tapahtumat ja kunnioittaa samalla Suomen 100-vuotisjuhlavuotta ja sen teemaa "Yhdessä". Idea näyttelystä tuli kaupungin juhlatoimikunnalta. Hankkeeseen pyydetty Nokia-Seura ja Nokian Uutiset kokosivat sen yhteistyössä kaupungin kulttuuripalveluiden kanssa. Aiheeksi valittiin nokialainen työ.

"Yhdessä"-teeman mukaisesti Nokian Uutiset kutsui lukijoitaan mukaan tuomaan kuvia kotialbumiensa kätköistä. Yksi tavoitteista oli saada nähtäville aiemmin julkaisemattomia kuvia. Kuva-antia kertyikin runsaasti niin yksityisiltä ihmisiltä kuin eri yhteisöjen arkistoista.

"100 vuotta työtä Nokiolla" ei pyri täydelliseksi kuvaukseksi tästä laajasta kokonaisuudesta, vaan kuvat ovat poimintoja erilaisilta toimi- ja työaloilta. Niissä on kuitenkin tyypillistä nokialaista työelämää sekä kuvausta työn sisällön, menetelmien ja olosuhteiden kehityksestä ajan saatossa.

Näyttely tarjoaa uusia kuvakulmia nokialaiseen työhön. Moni katsoja löytäneekin myös tuttuja tilanteita ja henkilöitä Taidetalon seiniltä. Tässä luettelossa on joihinkin kuviin liitetty saatavilla ollutta taustatietoa. Nokialaisen työn asiantuntijoita ovat kuitenkin näyttelyvieraat, joten toivomme teidän täydentävän tietoja. Siihen tarkoitukseen kuvat on numeroitu, ja palautetta varten on aulassa lomakkeita ja palautelaatikko.

Kiitämme lämpimästi yleisöä ja Nokian Uutisia yhteistyöstä. Kiitos myös Museokeskus Vapriikin kuva-arkistolle, Nokian seurakunnalle ja Nokian kaupungin kulttuuripalveluille. Kotiseutuyhdistyksellä on iloa mukana avaamassa juhlavuotamme.

Näyttelyvieraille toivotamme palkitsevia hetkiä nokialaisen työn äärellä!

Nokia-Seura ry

NÄYTTELYLUETTELO

1. Maa- ja metsätalous – jalat maassa

1.1 Heinätöitä 1940-luvulla.

Heinät laitettiin seipäälle tai härveliini (kiinteätappinen seiväs) kuivumaan vielä 1960-luvulla. Työ oli tehtävä joutuin ja hyvän sään aikana. Siinä tarvittiin kaikki kynnelle kykenevät, niin miehet, naiset kuin lapsetkin auttamaan. Kuva on Mattilan tilalta Taipaleen kylästä, taustan metsikkö oikealla on nykyistä Luhtatien tienoota. Kuva: Heikki Mattila.

1.2 Toukotöitä Mattilassa 1950-luvulla.

Hevonen valjastettiin työkonien eteen ennen traktoreiden tuloa. Kun äestys jo tehtiin traktorilla, saatettiin kylvö tehdä yhä hevosvetoisesti kuten kuvassa, jossa työmies Vasel on kevättylvöllä 1950-luvulla "Saunavainiolla". Kuva: Heikki Mattila.

1.3 Heikki Mattila levittämässä kalkkia.

Hintsan tilan talouskeskus ja lähin pelto sijaitsevat aivan Nokianvirran äyräällä. Kuva on 1960-luvulta, joten taustalla olevassa Melossa ei vielä näy voimalaitosta. Kuva: Heikki Mattila.

1.4 Miehet heinäkorjuussa.

Kuva 1900-luvun alkupuolelta. Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.

1.5 Emma Salminen lypsillä kesälaitumella.

Laidunkaudella lehmät lypsettiin laitumella ennen konelypsyäikää, kuten tässä Mattilan karja 1930-luvun lopulla ”Kuirin äyräässä” Taivalkunnantien varrella. Kuva: Heikki Mattila.

1.6 Mauri Mattila rukiinpuinnilla 1970-luvun lopulla.

Viljankorjuu muuttui oleellisesti leikkuupuimureiden tullessa 1950-luvulla. Koneellistumisen myötä viljojen erillinen niitto, seivästys ja riihessä puinti jäivät taakse erittäin työläinä. Koneellistuminen vauhditti myös peltojen salaojittamista. Kuva: Heikki Mattila.

1.7 Mvj. Pertti Lehtinen ja upea lihasonni Pinsiössä.

Pinsiön Pihviliha Oy oli maatalouden uranuurtaja käynnistyessään v. 1989 viiden maatilan ja yhteensä 10 osakkaan voimin. Tarkoituksena oli nimensä mukaisesti pihvilihan tuotanto. Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

1.8 Nokia-yhtiön metsäosaston miehet savotalla v. 1958.

Metsätyö oli raskasta, vaikka kuvassa moottorisaha on jo tullut avuksi. Pöllien eli propsin kuorinta tapahtui kuitenkin käsipelillä ja kuljetus metsästä hevosella. Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

2. Elintarviketeollisuus ja -palvelut - leivässä elämä

2.1 Pitkäniemen sairaalan keittiö vuonna 1938.

Kuva: Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto.

2.2 Erikoisvehnäjauhon pakkausta ja laatuseurantaa SOK:n Nokian myllyssä.

SOK:n Viipurin mylly päätettiin siirtää sodan alta Nokialle. Toiminta täällä alkoi 1942 juurikas- ja tuorerehukuivaamona; se toimi kahvin saannin helpottumiseen asti. Muutaman vuoden sisään valmistuivat näkkileipätehdas, viljamylyt, makaronitehdas ja leipomo. Vuonna 1946 myllyssä oli 322 työntekijää; heistä viidesosa oli siirtoväkeä, Viipurin myllyn vanhoja työntekijöitä. Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

2.3 Pirkan Leivän leipäautot ja kuskit valmiina lähtöön SOK:n myllyltä.

SOK:n tehtaalla Nokialla toimi vuosina 1956 - 1971 itsenäinen leipomo Pirkan Leipä Oy, joka korvasi tehtaan oman leipomon. Kuvassa ovat Tauno Tähtinen, Matti Arvio ja Roisko (etunimi ei tiedossa). Kuva on otettu 1950-luvun lopussa tai 1960-luvun alussa. Kuva: Sari Lehmussaari.

2.4 PUP eli Pirkanmaan Uusi Panimo.

Panimo sai alkunsa kansanliikkeenä Pyynikin Panimon lopettamisen jälkeen 1980-luvun lopulla. Kuva PUP:in alkuajoilta. Nykyisin toimintaa jatkaa menestyksellisesti Nokian Panimo. Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

2.5 Pullapitkon letitystä leipurin rutiinilla.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

2.6 Ruokatauko alkamassa.

Mikä ruokala on kuvassa?

Kuva: Valokuvaamo Kotivalo, Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.

2.7 Näkkileipää valmistumassa.

Kypsiä näkkileipiä nostellaan uunista vartaisiin kuivumaan vuonna 1949. Kaksi näkkileipäkonetta työllistivät kahdessa vuorossa noin 40 henkeä. Näkkileipätehdas lopetettiin vuonna 1983. Kuva: Nokian Mylly 50 vuotta v.1992/Veikko Ojanen.

2.8 Suurkeittiössä on tiskikin suurta.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

3. Kumiteollisuus – mustaa kultaa

3.1 Suomen Gummitahtaan kumimassan sekoituskoneita.

Kumitehtas aloitti toimintansa Nokialla vuonna 1905 ja sotien välisenä aikana se kasvoi alansa suurimmaksi tuotantolaitokseksi Suomessa. Vuonna 1938 kumitehtaalla työskenteli jo lähes 1800 työntekijää. Se oli alan ainoa yritys Suomessa 1920-luvulle saakka. Vuonna 1917 kumitehtaalla oli yhteensä 65 työntekijää ja vuonna 1921 heitä oli jo yli 250.
Kuva: Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto.

3.2 Työskentelyä Suomen Kumitehtaan pyöreissä kokoomapöydissä 1970-luvulla.

Kuva: Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto.

3.3 Suomen Gummitahtaan kalossien valmistusosasto.

Ensimmäiset kalossit valmistuivat Nokialla huhtikuussa 1905. Kalossituotannon pyörähdettyä kunnolla käyntiin 1920-luvulla naisten suhteellinen osuus työstä ylitti miesten osuuden, sillä naisia tarvittiin juuri kalossien kokoonpanossa. Kuva on otettu 1910 - 1920-luvulla.
Kuva: Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto.

3.4 Saappaiden valmistusta Jalkineitehtaalla.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

3.5 Mies rengasprässin vieressä rengastehtaassa.

Kuvaaja Saima Lehtioksa. Aika-arvio 1932-1960. Kuva: Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto.

3.6 Reipasta toimintaa rengasvarastolla.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

3.7 Raskaan ajoneuvon rengas valmistuu.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

4. Metalliteollisuus – rautakourat

4.1 Valu käynnissä Nokia-yhtiön korjauspajan valimossa v. 1964.

Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

4.2 Työstökonesalia Valmetin Linnavuoren tehtaalla 1940-luvun lopulla.

Valtion Lentokonetehtaan moottoritehtas perustettiin sota-aikana 1942 kalliosuojaan Linnavuoreen, sopivan lähelle Tampereen lentokonetehtasta. Rauhan tultua siirryttiin lentokonemoottoreista sotakorvaustuotantoon, mm. laivojen ja vetureiden moottoreihin. Tehtaasta tuli osa Valtion Metallitehtaat (VALMET) -yhtymää. Nykyään toimintaa jatkaa amerikkalaisomisteinen Agco Power, joka valmistaa traktoreiden ja muiden järeiden työkoneiden moottoreita. Kuva: Alpo Liimatainen.

4.3 Komponenttivarastoa Valmetin Linnavuoren tehtaalla.

Kuva: Alpo Liimatainen.

4.4 Jyrsijä Onni Auvinen työnsä ääressä Valmetin Linnavuoren tehtaassa v. 1956.

Kuva: Virpi Auvinen.

4.5 Moottoriasentaja Jokinen viimeistelee moottoria Linnavuoressa.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

5. Muu teollisuus – mitäs Nokialla ei osattaisi

5.1 Valmista tavaraa Alastalon tiilitehtaalta Taivalkunnassa, v. 1938.

Etummaisena Kalle Pahlman, nuorimies naapurista, työntää tiililetkaa ulos polttouunista. Maanviljelijä ja tehtailija Kalle Alastalo (1870-1932) oli merkittävä ja ennakkoluuloton yrittäjä. Hän perusti kotitilansa yhteyteen ensin jauhomyllyn, sitten v. 1904 sahan ja v. 1926 tiilitehtaan. Hän oli mukana myös monessa muussa liiketoiminnassa Nokialla. Alastalon menehdyttyä tiilitehdas jatkoi Oy Näsi Memmolan nimissä, sen toiminta päättyi tulipaloon v. 1949. Alastalon tuotantolaitoksissa työskenteli pitkälti toistasataa ihmistä. Kuva: Maritta Pahlman.

5.2 Tehtailija Kalle Alastalon itsensä keksimä kaivuri, Konna, 1930-luvun alussa.

Alastalon tiilitehtaan ideana oli hyödyntää seudun hyvät savivarannot. Konnalla nostettiin syvältäkin maasta savea, joka vedätettiin hevospelillä raiteita myöden alas jokirinteeseen tehtaalle. Suurin savenottoaika oli Konnanmonttu. Se sijaitsi nykyisen Nokian golfkentän harjoituslyöntipaikan perällä, taustalla lintuharrastajien suosima Alasenlahti. Kuva: Maritta Pahlman.

5.3 Joustovinyylimaton valmistus Upofloorin Tanhuankadun yksikössä.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

5.4 Suihkukoneen moottorin huoltoa Valmetilla Linnavuoressa.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

6. Saha- ja puunjalostusteollisuus – koskesta noussut

6.1 Paperikoneen sylinteriä siirretään.

Ruotsin Karlstadista tuotua sylinteriä siirretään rautatieasemalta paperitehtaalle vuonna 1936. Sylinteri oli halkaisijaltaan 4,5 metriä ja se sijoitettiin tehtaan 4. paperikoneeseen. Varsinaisen koneen työleveys oli 3,2 metriä. Kuva: Nokia ennen ja nyt IX -lehti.

6.2 Uittomiehet kuuluivat ennen Nokian kesään.

Hevoskiertoinen ponttooni, jolla varpattiin tukkilauttaa uitossa. Kuva: Nokia ennen ja nyt -lehti v. 2000.

6.3 Nokialaista työtä yli 100 vuoden takaa.

Näkymä paperitehtaan paperisalista aivan 1900-luvun alusta. Vuori-insinööri Knut Fredrik Idestam perusti Emäkosken pohjoisrannalle puuhiomon v. 1868. Se edusti aikansa uusinta tekniikkaa paperinvalmistuksessa aiemman lumppuun perustuvan valmistustavan jälkeen. Varsinainen paperinvalmistus alkoi v. 1880. 1900-luvun alussa toiminnassa olivat jo puuhiomo, selluloosatehdas, paperitehdas ja voimalaitos. Idestamin perustamasta hiomosta kasvoi eri vaiheiden myötä monialainen teollisuuskonserni, joka on nykyinen Nokia Oyj. Yhtiön kehityksen myötä sen ympärille kasvoi nykyinen Nokian teollisuuskaupunki, jonka asukkaista vielä 1980-luvulla yli 5.000 henkeä oli "yhtiöllä" töissä. Kuva: Raimo Ranttilä.

6.4 Paperitehtaan kreppijalostusosasto v. 1967.

Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto.

6.5 Trukkikuski siirtää paperia varastoon.

Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto.

6.6 Työskentelyä paperikoneen kuivapäässä v. 1928.

Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto.

7. Vaatetus- ja kenkäteollisuus - kiireestä kantapähän

7.1 Nanson tehdassali.

Aika-arvio 1930-1960. Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki

7.2 Nokian kutomon tehdassalia.

Aika-arvio 1940-1960. Kuvaaja Saima Lehtioksa. Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki

7.3 Lindbergin kenkätehdas sisältä.

Selim Lindbergin vuonna 1915 perustama kenkätehdas sijaitsi Koskenmäessä Taivalkunnantien varrella. Kuvassa Reino Hakala. Aika-arvio 1940-1960. Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki

7.4 Kenkien valmistusta Nokian Kenkätehtaassa.

Aika-arvio 1930-1950. Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki

7.5 Nanson painotrikoota.

Toimitusjohtaja Hannu Jaakkola ja teknillinen johtaja Pekka Salonen tutkailevat painotrikoon valmistuerää Nansossa. Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

7.6 Nanson suunnittelijat.

Marianne Sten-Tarkkonen (vas.) ja Tuula Lehtinen tutkivat painotuoreita väritilkkuja 1980-luvulla. Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

8. Rakentaminen – ihmisiä tellingeillä

8.1 Taivalkunnantietä rakennetaan.

Tietä tehtiin mies- ja hevosvoimin pula-aikaan työttömyystyönä v. 1930. Paikka tunnetaan Karhunperseen ahteena. Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

8.2 Omakotitalon perustusten valu 1958.

Edessä vas. Seppo Suhonen, selin Väinö Koskela, oik. Erkki Suhonen. Takana ainakin Heikki ja Mauri Mattila sekä Heikki Koski Kutalasta. Taustalla näkyy Ristiveräjän taloja, tekeillä oleva talo "Omenakivi" sijaitsee osoitteessa Taivalkunnantie 201. Kuva: Heikki Mattila.

8.3 Kadun asfaltointia edeltävät työt aloitettiin Nokian keskustassa v. 1962.

Paikka oli Pelkosen kulman ja TB:n huoltoaseman risteyksessä. 1960-luvun alkaessa Nokialla ei ollut ainuttakaan asfaltoitua katua. Tosin tohtori Teuvo Pessi oli kustantanut talonsa kohdalle Pirkkalaistielle asfalttipäällysteen pölyn sitomiseksi. Kuva: Risto Husa.

8.4 Emäkosken koulun rakennustyömaa.

Heinät ja oljet valun pakkassuojana vv. 1962-63. Takarivi vasemmalta; Kukkonen, Timo Tuominen, Kalle Vänni, Matti Selin, Tapani Kiuru, Onni Käenoja ja Viljo Hakanen. Keskirivi vas. Matti Salo, Raine Kahilainen, Oiva Ruohonen, Topi Mattila, Eino Autio, Valto Suppula, Väinö Hakala, Rauno Saari, Heikki Mäkinen, Veikko Jokinen, Ruohola, tuntematon, Rajala, Kalle Pukuri ja Ahti Koivisto. Eturivi vas. 2 tuntematonta, Kyllikki Mannonen, Jorma Autio, Esko Tektolin, Esko Jalava, Oiva Autero, Veikko Ronkainen, Risto Haapala ja Kalevi Mäntylä. Kuva: Risto Haapala.

8.5 SOK:n Nokian myllyä rakennetaan.

Sotavuosina Viipurin mylly siirrettiin Nokialle. Rakentaminen oli haastavaa, kun puutetta oli niin tarvikkeista kuin rakennusmiehistäkin. Nokialla päästiin jauhamaan v. 1944. Kuva: Nokian Mylly 50 vuotta, v.1992/Veikko Ojanen.

8.6 Pitäjäsillan rakennustyö.

Paavo Viertokoski vas. työkaverinsa kanssa Pitäjäsillan (Emäkosken sillan) rakennustyömaalla 1961-62. Kuva: Tuija Viertokoski.

8.7 Pitäjäsillan rakennustyömaa 1961-62.

Antti Tamminen vas., Paavo Viertokoski toinen oik. ja kaksi tuntemantonta rakennusmiestä.
Kuva: Tuija Viertokoski.

8.8 Edenin altaita rakennetaan 1980-90 -lukujen vaihteessa.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

9. Kauppa - mitäs laitettaisiin

9.1 Joulunavajaiset.

Joulumarkkinoiden avaus Voiman tavaratalolla 1960-luvun alussa. Kuva: Risto Haapala.

9.2 Kaupantekoa Tuotannon Tottijärven myymälässä.

Kuva on vuodelta 1950. Kuvaaja E.M. Staf. Kuva: Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto.

9.3 Nokian Talouskaupan henkilökuntaa.

Kuva: Valokuvaamo Kotivalo, Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.

9.4 Siihen aikaan, kun Nokialla oli vielä kirjakauppa.

Kauppias Ritva Lehtinen kaupassaan alennusmyynnin aikaan.
Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

9.5 Torikauppa käy vilkkaana vanhalla torilla.

Vasemmassa reunassa Souranderintie suuntaa kohden asemaa. Tori sai alkunsa Nokia-yhtymän voimalaitoksen vuosien 1911-1913 kanava- ja tunnelitöistä. Yhtiö järjesti paperi- ja kumitehtaan väliin torin, joka sijaitsi nykyisen kylmän huoltoaseman paikalla. Siinä tori jatkoi 1960-luvulle, jolloin nykyinen Pirkkalaistori alkoi hahmottua.
Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.

9.6 Kauppias Pentti Mäki palvelee lihatiskin takana.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

10. Liikenne ja kuljetus - kyllä lähtee!

10.1 Nokian taksiautot valmiina lähtöön.

"Taksitolppa" sijaitsi vanhan Voiman edustalla joskus 1930-luvulla aivan nykyisen kumitehtaan edustalla. Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

10.2 Alastalon tiilitehtaan miehiä ylpeinä kuormureistaan v. 1938.

Tiilitehdas sijaitsi Taivalkunnassa nykyisen Tangopolun vaiheilla. Tehtailija Kalle Alastalo hankki kylän ensimmäisen Brockway-kuorma-auton jo 1920-luvulla. Kuva: Maritta Pahlman.

10.3 Wäinö Paunun ensimmäinen naispuolinen rahastaja, v. 1939.

Hän oli nokialainen Milka Anslin (o.s. Kuusela). Työasu oli luottamusta herättävä ja rahastajanlaukun lukko kävi ahkeraan. Aiemmin Tampereelta Epilään ajanut Wäinö Paunu aloitti linja-autoliikenteen Nokialle saakka v. 1927. 1930-luvun lopulla Paunulla oli päivittäin jo 28 vuoroa linjalla Tampere-Epilä-Nokia sekä 18 vuoroa linjalla Tampere-Pitkäniemi-Nokia.
Kuva: Nokia ennen ja nyt -lehti nro XII.

10.4 Sampo-laiva Maatialan laiturissa.

Täältä se liikennöi Tampereelle kahdesti päivässä. 1920- ja 1930-luvuilla, ennen linja-autojen aikaa, Pyhäjärvellä oli vilkas laivaliikenne. Jo 1800-luvun puolivälin paikkeilla alkoi siipiraslaiva Laukko liikennöidä Vesilahdelta Tampereen alarantaan, joka sitten saikin nimen Laukontori. Kuva: Nokia ennen ja nyt -lehti 2000.

11. Toimistotyö – pannaas paperille

11.1 Menestyvän miehen takana on aina nainen - sihteeri.

Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

11.2 Paperitehtaan piirustuskonttori vuodelta 1964.

Kuvaaja Pauli Lehtioksa. Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

11.3 Nokia-yhtymän huoltokonttori ja kassa vuonna 1964.

Fredrik Idestam perusti työntekijöiden sairauskassan vain muutama vuosi tehtaan perustamisen jälkeen, vuonna 1880. Jäsenmaksu oli 2 prosenttia palkasta, ja kassan jäsenyys oli pakollinen. Työntekijät saivat lääkkeitä ja lääkärin palvelut ilmaiseksi.

Kuvaaja Pauli Lehtioksa. Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

11.4 Paperitehtaan osto-osaston työntekijöitä vuonna 1964.

Vas. ostaja Pekka Raunio (sittemmin ostopäällikkö) ja pöydän takana assistentti Oili Klemola.

Kuvaaja Pauli Lehtioksa. Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

11.5 Paperitehtaan konttorilla Tehdassaareissa vuonna 1947.

Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

11.6 Nokia Oy:n myyntimiehiä Klubilla 1960-luvun alkupuolella.

Paperitehtaan kotimaan myyntiorganisaatiota ryhdyttiin rakentamaan syksyllä 1962. Kuvassa ovat Ilkka Hakkarainen ja Toivo Hurme.

Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

11.7 Nokia Oy:n tietokoneosasto vuonna 1965.

Tietoja käsiteltiin reikäkorttilaitteilla 1960-luvun alusta. Puunjalostus alkoi siirtyä tietokoneisiin vuonna 1967, kun tehdas sai metsäosaston siiven yläkertaan ilmastoidun tietokonehuoneen ja Bull Gamma 10 -tietokoneen.

Kuvaaja Pauli Lehtioksa. Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

12. Viestintä- ja painatusala - juttua piisaa

12.1 Puhelinkeskus.

Vuonna 1902 perustettu Nokian telefoonyhdistys rakensi ja ylläpiti Nokialla puhelinkeskusasemaa. Alun alkaen jäsenmäärä rajoitettiin sataan. Puhelimen omistajat olivat etupäässä maanviljelijöitä, kauppiaita, teollisuuslaitoksia tai virkamiehiä. Huviloissakin saattoi olla puhelin. Myös Siurossa oli puhelinosuuskunta.

Valokuvaamo Kotivalo. Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.

12.2 Nokian Uutisten toimituksen aamupalaveri 80-luvun lopussa.

Vas. Hannele Nurmi, Pirjo Uoti, Kimmo Hämäläinen, Vuokko Suuniittu, Martti Jaatinen, Seppo Kangaspunta ja Päivi Stenroos. Nokian Uutiset perustettiin ”kunnalliseksi uutis- ja ilmoituslehdiksi” vuonna 1913. Alun perin se ilmestyi kerran viikossa nimellä Pirkkalan Uutiset.

Kuva: Nokian parhaaksi 90 vuotta, v. 2003.

12.3 Nokian Uutisten toimittaja Jouni Valkeeniemi.

Hän kiersi Nokian ulkomaiset ystävyyskaupungit ja kertoi niistä lukijoille. Tässä toimittaja valikoi kuvia juttuunsa. Kuva: Nokian parhaaksi 90 vuotta, v. 2003.

13. Seurakunta - hengessä mukana

13.1 Nokian ensimmäisten sankarivainajien siunaus vuonna 1940.

Papin työ oli erityisen kuormittavaa sota-aikana, kun suruviestejä oli toimitettavaksi moneen kotiin. Kuvan siunaustilaisuudessa toinen sankarivainajista oli Sulo ja Fiina Ahon vanhin poika Leo. Nokian kirkkomaalla sankarihautojen kunniatauluun on kaiverrettu 172 sankarivainajan nimet. Kuva: Kaija Aho

13.2 Sisällissodassa vakaumuksensa puolesta kaatuneiden muistomerkin paljastus vuonna 1945.

Martti Cederberg toimi Nokian seurakunnan kirkkoherrana 1943 - 1965. Hän oli pidetty pappi, sosiaalinen ja välitön, värikäskin persoona. Sukunimi oikein nokialaisten suussa yleisesti Seetenperiksi. Kuvaaja: Saima Lehtioksa. Kuva: Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto.

13.3 Pitkäniemen sairaalan 50-vuotisjuhlan jumalanpalvelus.

Pitkäniemessä on ollut kirkko varsinaisen sairaalatoiminnan alusta, vuodesta 1900, lähtien. Se sijaitsee Hallintola-talon toisessa kerroksessa. Nykyään kirkon alttaritauluna on lahjoituksena saatu nokialaisen taiteilijan Osmo Rauhalan kolmiosainen teos Toivo. Kuvaaja: Pekka Kosonen. Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.

13.4 Maalari työmaallaan kirkon katolla.

Työturvavarusteet ovat kehittyneet sitten tämän kuvan ottamisen. Maalari kiipeää maalaustyömaalleen Nokian kirkon kupolin päälle. Kuva: Nokian seurakunnan kuva-arkisto.

13.5 Kaste.

Kasteen myötä seurakunta saa uuden jäsenen. Kuva: Nokian seurakunnan kuva-arkisto.

13.6 Vuoden 1918 muistomessu Siuron kirkossa piispan johdolla.

Kuva: Nokian seurakunnan kuva-arkisto.

13.7 Kirkko sai uuden kuparikaton v. 2016.

Myös työntekijöiden varusteet olivat ajanmukaiset etenkin, kun työmaa "hipoi taivaita". Kuva: Nokian seurakunnan kuva-arkisto.

14. Sähkö, vesi ja puhtaanapito - infraa isiltä pojille

14.1 Nokia-yhtiön sähköosasto 1930-luvulla.

Vesivoiman hyödyntäminen sähköntuotannossa oli merkittävä askel Nokia-yhtiön kehityksessä. Nykyistä Tehdassaarta rajaavan kanavan ja voimalaitoksen valmistuminen mahdollisti entistä tehokkaamman sähkötuotannon. Kuva: Kaija Aho.

14.2 Sähkölaitoksella.

Kaksi miestä sähkölaitoksella säätöventtiilien ja mittareiden edessä 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä. Jo vuonna 1886 yhtiöön palkattiin Janne Stenholm, josta tuli Kalle Roosin kanssa aivan ensimmäiset yhtiön sähkögeneraattorin hoitajat vuonna 1890. Kuvaaja Pauli Lehtioksa. Aika-arvio 1900-1960. Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.

14.3 Veturi n:o 4 voimalaitoskanavatyömaalla Tehdassaareissa vuonna 1913.

Samana vuonna valmistunut 300 metrin mittainen ja 8 metrin syvyinen kanava halkaisi tehtaan alueen kosken pohjoispuolelta. Kanavasta kaivettu maa vietiin täyttömaaksi myöhemmän Sattulan saha-alueen täytemaaksi Turponlahteen. Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

14.4 Sukeltajia voimalaitoksen työmaalla v. 1923.

Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

14.5 Miehiä voimalaitoksen kanavatyömaalla v. 1927.

Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

14.6 Sähköammattilaiset Jorma Rantanen ja Olli Sorva.

Miehet tutkivat lämpöpatterin sisustaa 1980-luvulla. Kummallakin on nykyään oma sähköalan yrityksensä. Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

15. Palo- ja pelastustoimi – sattuiko jotakin

15.1 Nokian pelastuslaitos tositoimissa kolaripaikalla Nokian keskustassa.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

15.2 Ei savua ilman tulta.

Merkit viittaavat siihen, että miehistön on syytä pitää kiirettä.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

15.3 Palomiehet ja -autot Koskenmäen vanhalla Paloasemalla.

Kuva 1930-40 -lukujen vaiheilta. Takimmainen auto International, edessä Ford, joka rakennettiin paperitehtaalla kuorma-auton alustasta. Paloaseman yläkerrassa oli sali, jossa järjestettiin mm. tansseja. Kuva: Risto Haapala.

15.4 Palomiehiä sammuttamassa tulipaloo.

Aika-arvio 1950-1970. Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.

15.5 Nuohoojat eli kansankielellä nokisutarit työnsä äärellä arviolta 70-80 -luvun varusteissa.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

15.6 Poliisipäivystystä Nokialla.

Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

15.7 Palomiehet.

Vas. Kalle Toivasjärvi, Erkki Haapala ja Lauri Niemi valmiina lähtöön. Auto International 30-luvulta. Kuva 1940-50 -lukujen vaihteesta Koskenmäen vanhan paloaseman edessä.

Kuva: Risto Haapala.

16. Kasvatus- ja sivistystoimi – kunnan ihmisiksi

16.1 Kumitehtaan tarhan pihamaalla.

Kuvaaja: Saima Lehtioksa. Ajoitusaika-arvio: 1920 - 1960.

Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.

16.2 Nokian ensimmäisiä kirjastonhoitajia oli Juho Louhivaara.

Nokia-yhtiö perusti lainakirjaston v. 1874. Ensimmäinen kirjastonhoitaja oli Oskar Kronholm (hiomon esimies). Häntä seurasi opettaja Tervo ja hänen jälkeensä JH Stenholm. Viimeksi kirjastoa hoiti kuvan Juho Louhivaara (ent. Johan Lindell) siihen asti, kun kirjasto lahjoitettiin kunnalle. Nokian kantakirjasto perustettiin vuonna 1922. Ensimmäiset vuotensa kantakirjasto toimi Seurahuoneella. Kuvaaja Saima Lehtioksa.

Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.

16.3 Kansainvälisyyskasvatuksen alkeita Nokian yhteiskoulussa v. 1968.

Toukokuussa amerikkalainen opettaja, Mr. McAllister saapui teinikunnan kutsumana opettamaan koulun juhlasalissa Corner-tansseja, suosittuja kansantansseja. Tauolla levähdettiin koulun rinteessä, McAllister toinen oikealta. Kuva: Risto Husa.

- 16.4 Nokian kansakoulun opettajia.
1950-luvun loppupuolella otetussa kuvassa on ainakin Tyyne Valli. Kuvaaja Saima Lehtioksa.
Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.
- 16.5 Lapset jonottavat omenia Nokia-yhtymän tarhan pihamaalla vuonna 1962.
Lastentarha avattiin jo vuonna 1914. Tuontihedelmät käärittiin yksittäin paperiin, jossa oli säilyvyttä parantavaa ainetta. Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.
- 16.6 Nokia Oy:n lastentarhalaisia 1965.
Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.

17. Hoitotyö – hyvät voinnit!

- 17.1 Jorma Matiskainen (1910-1972) toimi myös lastenneuvolan lääkäriä.
Kuvassa tytär Pirkko “avustamassa” isäänsä. Kun nokialaiset 1900-luvun puolivälin vuosikymmeninä sairastuivat, he eivät sanoneet menevänsä “lääkäriin”, vaan “matiskaiselle”. Kauppalanlääkäriä vuodet 1946-1972 toiminut Jorma Matiskainen hallitsi suvereenisti alansa ja valtavan potilasmääränsä. Vastaanottotilat olivat Kerhokadulla, myöhemmin Työväenopiston käytössä olleessa talossa. Matiskainen oli käynnistämässä terveyskeskustoimintaa Nokialla, mutta menehtyi kesken urakan vuonna 1972. Kuva: Nokia-Seuran Juhlajulkaisu 2016.
- 17.2 Kuva Kerholasta sodan ajalta, jolloin siinä toimi sotasairaala 56.
Juhlasali ja lehteri toimivat potilasosastoina, ravintola leikkaussalina. Kerholan ja kauppalansairaaloiden lisäksi sotasairaaloina toimivat kumitehtaan lastentarha sekä jatkokoulu ja jonkin aikaa myös Kankaantaan, Lauttalan, Nokian, Penttilän ja Taivalkunnan koulut. Poikien ammattikoulussa toimi sotasairaalan esikunta ja Lastentalossa pidettiin sotasairaalan apteekkia. Kuva: Nokian ja Pirkkalan historia 1865-1993.
- 17.3 Osteopaatti Ritva Tainio työssään.
Kuva on arviolta 1980-luvun lopusta. Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.
- 17.4 Nokia Oy:n terveysasema vuonna 1964.
Terveysasemalla oli kaksi vakituista lääkäriä. Aiemmin paperitehtaalla oli ollut terveystisaren vastaanotto. Kuvaaja Pauli Lehtioksa.
Kuva: Nokian paperitehtaan kuvat/Museokeskus Vapriikki.
- 17.5 Kahvihetki vanhainkodilla.
Kuva on otettu 1950-luvulla tai aiemmin. Kuva: Nokia sanoin ja kuvin -teos, 1956.
- 17.6 Nokian kauppalan sairaala.
Ajankohta arviolta 1937-1960. Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.

18. Muut palvelut – jotta kaikki pelaa

- 18.1 Näkymä verotoimiston työpisteestä.
1980-luvulla sähköinen veroilmoitus oli enintään utopistinen haave.
Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.
- 18.2 Postinkantajat lähdössä kierroksilleen Kynninkadun virastotalolta.
Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.
- 18.3 Farmaseutti/proviisori työnsä ääressä.
Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.

- 18.4 Pankkivirkailija Salme Heinonen asiakaspalvelutyössään.
Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.
- 18.5 Jätehuolto vauhdissa.
Kuva: Nokian Uutisten kuva-arkisto.
- 18.6 Hautakivien veistäjä Martti Rautanen työnsä ääressä.
Kiviveistämö sijaitsi Nokian kirkon kupeessa. Kuvaaja Ossi Somma. Aika-arvio 1970-1990.
Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.
- 18.7 Parturiliike.
Valokuvaamo Kotivalo: Kuva: Nokian kaupungin kokoelmat/Museokeskus Vapriikki.
- 18.8 Kotikuusi on aikansa humissut.
Niinpä maisemanhoitopalvelu on paikallaan. Asialla korkean tason ammattilainen
Timo Teuvo-Markkola kevättauringossa 2016. Kuva: Maritta Pahlman.

19. Kotityö – monta korvaamatonta

- 19.1 Opiskelijan kesätyö - kesäopettaja 1930-luvulla.
Leo Aho oik. kesätiennestissä Penttilänkadun kodin pihamaalla. Kuva: Kaija Aho.
- 19.2 1930-40 -luvulla omakotitaloissa pidettiin kotieläimiä perheen omiksi tarpeiksi.
Tässä Penttilänkadulla emäntä hoitaa kanojaan. Kuva: Kaija Aho.
- 19.3 Herneenpoimintaa sotakesänä 1943 Taivalkunnassa.
Anni Pahlman pienen Seppo-poikansa kanssa poimii seipäällä kuivuneita herneitä
keittoaineksiksi. Monitaitoinen äiti hoivaa, valvoo, neuvoo ja leikittää lasta työn lomassa.
Kuva: Maritta Pahlman.
- 19.4 ja 5 Talkoohenki ja naapuriapu ovat voimissaan Taivalkunnassa.
Edelleen maalla ollaan omavaraisia; tärkeitä ovat tulisija ja perunamaa.
Kuva: Maritta Pahlman.
- 19.6 Naisten pyykkipäivä.
Pyykkiä ripustamassa oik. Hintsan talon emäntä Maire Mattila ja äitinsä Ellen Yli-Perttula.
Taustalla näkyy Haaviston puolella Heikkilän tilan rakennuksia. Kuva: Heikki Mattila.